

ПИТАННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЮ БАЗОЮ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЕЛЕКТРО- ТА ГАЗОПОСТАЧАННІ

Досліджені питання гармонізації українського законодавства з нормативно-правовою базою Європейського Союзу в електро- та газопостачанні, проблеми адаптації законодавства України до законодавства Євросоюзу, надано рекомендації та зроблено висновки щодо сформування цілісної системи правовідносин, які могли б скласти основу національного українського енергетичного права.

Ключові слова: гармонізація законодавства, енергетична політика, Європейський Союз, адаптація.

Исследованы вопросы гармонизации украинского законодательства с нормативно-правовой базой Европейского Союза в электро- и газоснабжении, проблемы адаптации законодательства Украины к законодательству Евросоюза, даны рекомендации и сделаны выводы относительно создания целостной системы правоотношений, которые могли бы составить основу национального украинского энергетического права.

Ключевые слова: гармонизация законодательства, энергетическая политика, Европейский союз, адаптация.

In this article the questions of the harmonization of the Ukrainian legislation with the legal framework of the European Union power and gas supply, the problems of the Ukraine's adaptation to EU legislation are investigated, the recommendations and conclusions regarding the formation of an integrated system of relationships that could form the basis of the national Ukrainian energy legislation are given.

Key words: harmonization of legislation, energy policy, European Union, the adaptation.

Аналіз енергетичної політики Європейського Союзу (ЄС) свідчить про складні та досить важливі процеси у сфері електроенергетики та газопостачання, які спрямовані передусім на забезпечення енергетичної безпеки та розвиток внутрішнього енергетичного ринку, який іде шляхом лібералізації та відкриття для створення умов вільного вибору постачальника будь-якому споживачеві при включенні в ці процеси країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу.

Передумовою вступу України до ЄС є виконання завдання по адаптації законодавства України до законодавства Євросоюзу. Такий напрям закріплений ст. 51 «Угоди про партнерство і співпрацю між Європейськими Спільнотами і Україною» від 14 червня 1994 р.; Стратегією інтеграції України в ЄС, затвердженою Указом Президента України №615/98 від 11 червня 1998 р.; Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»¹, яким у тому числі передбачено створення ефективної нормативно-правової бази функціонування лібералізованих енергетичних ринків України і системи їх державного регулювання з урахуванням вимог законодавства ЄС.

Після розширення Європейського Союзу 1 травня 2004 р. в Україні з'явилася загальна межа з ЄС, і тому взаємозв'язок — політичний і економічний — з сусідами Союзу в цілому і з Україною безпосередньо вже став реальністю. Так само і в енергетичній сфері: загальна межа сприятиме розвитку загального електроенергетичного ринку і лібералізації газового.

Україні має бути запропонована перспектива участі у внутрішньому ринку ЄС, і ця пропозиція стосується насамперед потоку електричної енергії та транзиту газу.

Таким чином, Планом дій відносно інтеграції ринків електроенергії і газу, визначеним у Меморандумі, передбачено, що Сторони докладуть максимум зусиль для забезпечення інтеграції ринків електроенергії і газу України у внутрішній енергетичний ринок Європейського Союзу. Здійснення цих планів передбачає впровадження ключових елементів (*acquis communautaire*) в енергетиці оточуючого середовища, конкуренції і поновлюваних джерел енергії.

Задекларовано, що як у ЄС, так і в Україні існуватимуть рівні умови відносно відповідних базових правил доступу на ринок інфраструктури і на відкриття ринку, а також суміжних стандартів у сфері охорони довкілля і безпеки, що сприятиме істотним об'ємам торгівлі електроенергією між Україною та Євросоюзом.

З метою плавного переходу від існуючої ринкової структури до відкритого ринку України належить докласти зусиль у таких напрямках: реформування тарифів на передачу, розподіл і постачання електроенергії і утворення цін на газ; розробка методів пом'якшення наслідків реформ для соціально незахищених споживачів; скорочення неконтрольованих витрат; скорочення витрат у мережах, зокрема витрат передачі електроенергії; підвищення ефективності використання енергії, що необхідне для зменшення питомого попиту; застосування засобів для забезпечення повної оплати постачання електроенергії і газу; диверсифікація джерел постачання, у тому числі й заміна традиційних енергоносіїв, наприклад, поновлюваними джерелами енергії при збереженні основи вільного ринку; оптимізація структури енергетики у виробництві електроенергії з метою підвищення ефективності, безпеки довкілля, експлуатаційної надійності та безпеки енергопостачання.

Основними напрямками мають бути: сприяння створенню відкритого ринку; посилення ролі органу регулювання енергетики, незалежного від інтересів електричної і газової промисловості, у якого мають бути повноваження, передбачені в Директивах про електроенергетичний і газовий сектори²; посилення ролі операторів систем електропередачі та транспортування газу, які матимуть завдання, передбачені Директивами про електроенергетичний і газовий ринки, що відповідають критеріям відповідних статей цих Директив³ відносно їх незалежності від інших видів діяльності, непов'язаних з транспортуванням енергоносіїв.

Окрім цього, було визначено, що, оскільки лише незначна частина електроенергетичної системи України має фізичне з'єднання з системою Європейського Союзу, сторони докладуть максимум зусиль для об'єднання системи УСТЕ з електроенергетичною системою України. Необхідність впровадження технічних стандартів для мереж і генеруючого устаткування, суміжних зі стандартами УСТЕ, а також їх експлуатація в Україні, обумовлені прагненням України синхронізуватися з мережею УСТЕ.

Важливим є питання продовження процесу гармонізації технічних норм і стандартів, які використовуються у вуглецевій галузі України з промисловими методами ЄС.

Законодавство Європейського Союзу, яким регулюються правовідносини на електроенергетичному і газовому ринках, складається з таких основних актів: Директива Ради 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 р. про збільшення прозорості цін на газ і електроенергію, призначених для промислових споживачів⁴; Директива 2003/54/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 26 червня 2003 року про загальні правила внутрішнього ринку електроенергії, яка відміняє 96/92/ЄС⁵; Директива 2005/89/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 18 січня 2006 року про засоби з метою забезпечення постачання електроенергією і інвестувальні інфраструктури⁶; Регламент Ради ЄС 1228/2003 від 26 червня 2003 року про умови доступу до мереж для трансграничних перетікань електроенергії; Рішення Європейського Парламенту і Ради ЄС 1229/2003/ЄС від 26 червня 2003 р. про правила для трансєвропейських енергетичних мереж.

При проведенні адаптації законодавства України відносно створення ринку природного газу і розвитку ринку електроенергії слід розробити основні засоби та механізми освіти та реформування ринків газу і електроенергії: створення умов для діяльності незалежного органу державного регулювання, який регулює стосунки між учасниками ринків і споживачами енергетичних продуктів; створення умов діяльності операторів по транспортуванню і розподілу електричної енергії і природного газу у випадках, якщо діяльність таких операторів не пов'язана з виробництвом або постачанням електроенергією та газом; впровадження регульованого доступу до засобів транспортування і розподілу електроенергії і природного газу (на основі встановлених регулятором однакових незалежно від форми власності та недискримінаційних тарифів); впровадження справедливих, прозорих і недискримінаційних соціальних зобов'язань енергетичних компаній відносно надання послуг і захист найбільш незахищених категорій споживачів (соціальні тарифи); створення умов для розвитку внутрішніх і міждержавних електричних мереж і газопроводів з метою забезпечення надійності функціонування енергетичних ринків, здійснення експортно-імпортних операцій і транзиту електроенергії та газу.

В Україні необхідно ухвалити закони про регулювання в енергетиці, про ринок електроенергії та газу, максимально адаптуючи норми права ЄС в закони «Про електроенергетику», «Про енергозбереження», «Про альтернативні джерела енергії». Така робота потребує об'єднання зусиль державних установ, наукового середовища, незалежних експертів і фахівців в області енергетичного права. Саме така координаційна робота може привести не лише до вдосконалення українського законодавства у сфері енергетики та наближення його до європейського, але й до сформування цілісної системи правовідносин, започаткувавши основу національного українського енергетичного права.

1. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» // ВВР України. — 2004. — № 29. — Ст. 367.
2. Директива Європейського Парламенту і Європейської Ради №2003/54/ЄС від 26 червня 2003 р. «Про загальні правила внутрішнього ринку електроенергії, яка відміняє Директиву 96/92/ЄС, опубліковану в Офіційному журналі L176 від 15.7.2003 р.» — Ст. 23, 25.
3. Там само. — Ст. 9, 10; Директива Європейського Парламенту і Європейської Ради №2003/55/ЄС від 26 червня 2003 року Про загальні правила внутрішнього ринку природного газу, яка відміняє Директиву 98/30/ЄС, опубліковану в Офіційному журналі L176 від 15.7.2003. — Ст. 8, 9.
4. Директива Ради №90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 року Про збільшення прозорості цін на газ і електроенергію, призначені для промислових споживачів. — Official Journal L 185, 17/07/1990. — P. 16-24.
5. Директива Європейського Парламенту і Європейської Ради №2003/54/ЄС від 26 червня 2003 р. «Про загальні правила внутрішнього ринку електроенергії, яка відміняє Директиву 96/92/ЄС, опубліковану в Офіційному журналі L176 від 15.7.2003 р.» — Ст. 23, 25.
6. Директива Європейського Парламенту і Ради №2005/89/ЄС від 18 січня 2006 року про засоби з метою забезпечення постачання електроенергією і інвестувальні інфраструктури. — Official Journal L 033, 04/02/ 2006. — P. 22-27.